

művelést, a pincében palackozót használtak, a legtöbb bort pedig házasítással készítették. A XIX–XX. század fordulóján az országonál jobb termésátlagok és növekedő kereslet jellemezte az apátsági szőlőgazdálkodást. A palackozott pannonhalmi borok több elismerést is begyűjtöttek: 1896-ban az ezredévi kiállításra is eljutottak, ahol millenniumi nagy érermel tüntették ki a pincészetet, 1922-ben pedig az Országos Szőlő- és Borgazdasági kiállításon a pince aranyérmét kapott. Az európai piacon, főleg Ausztriában, Németországban és Svájcban is megjelentek az apátsági borok, de Svédországból, Hollandiából és Angliából is érkeztek megrendelések. A borok belföldi terjesztését a Budapesten és Győrött működő apátsági borüzlet segítette.¹⁸

A második világháborút követő politikai és társadalmi átrendeződés egy időre megakasztotta a több évszázados hagyomány folytatását. A Pannonhalmán élő szerzetesek azonban nem mondtak le a hagyományok újjáélesztéséről. 2003-ban felépült a Pannonhalmi Apátsági Pincészet, amely 2010-ben már az Év Pincészete lett.

Dénesi Tamás

Maddalena di Canossa – egy olasz szent magyar ősei

Maddalena di Canossa (Olasz nyelven megjelent emlékiratainak borítóján)

Maddalena Gabriella di Canossa apáca, a Canossianus rend alapítója¹ (Verona, 1774. III. 1.–Verona, 1835. IV. 10).² Már 17 éves korában elhatározza, hogy Isten szolgálatának szenteli életét és – családja tiltakozása ellenére – belép a sarutlan karmeliták rendjébe. Nem találva azonban megfelelőnek a légkört, kilép a rendből és saját pénzén kezd Verona szegényeivel jótékonykodni. Hamarosan követőkre talál, akikkel megalapítja a Canossianus Rendet, melyet 1812-ben regulában szabályoznak és 1816. XI. 20-i dekrétumával VII. Piusz pápa jóváhagy.³ 1941. XII. 7-én XII. Piusz pápa boldoggá, 1988. X. 2-án pedig II. János Pál pápa szentté avatta. Az általa alapított Canossianus rend ma is működik.⁴

Maddalena ősi olasz család leszármazottja. Guido, Rolandino és Albertino testvérek, Guido bolognai podesta fiái 1185-ben I. Frigyes császártól adományt kapnak Canossa várára.⁵ A család okleveles leszármazása azonban csak Simone di Canossával kezdődik, aki 1414-ben „Nobilis Vir” (nemes úr) megjelöléssel Veronába költözik.⁶ Matilde di Canossa (†1118) Tuscia (Toszkána) hercegnője, Reggio grófnője,⁷ annak a világtörténelmi jelentőségű eseménynek szervezője és háziasszonya volt, mely a pápaság és a német-római császár között zajló hosszú hatalmi harcot a pápaság javára döntötte el. VI. Henrik császár 1077-ben három napig vára-

¹⁸ Dénesi – Csoma i. m. 24–34.

¹ Először Nicola Gregoretti Triesztben élő kedves barátom hívta fel a figyelmemet a Szentre, amiért ezúton is köszönetemet fejezem ki.

² Köszönettel tartozom dr. Pályi Gyula modenai vegyészprofesszor barátomnak, aki az adatok megszerzésében fáradszónakul segített.

³ Biblioteca Maddalena di Canossa, <http://www.bncs.metavista/icme/opencms/poloco-senza/sitopolo cosenza, htm?id=454> pag 55.

⁴ Biblioteca Maddalena di Canossa, <http://www.bncs.benculturali/icme/opencms/poloco-senza/sitopolo cosenza, htm?id=454> pag 82.

⁵ Libro d’Oro della Nobiltà Italiana, Roma 1910.

⁶ Schröder, Francisco: Repertorio Genealogico della Famiglia Nobili nelle Provincia Veneto. Venezia, 1930.

⁷ Schwennicke, Detlev: Europäische Stammtafeln. Marburg, 1985. 591. tábla

A Canossa Palota Veronában

kozott, míg Canossa várában mezitláb VII. Gergely pápa elé járulhatott megalázkodni, azaz „kanosszát járni”.⁸

Zsigmond császár 1432. III. 16-án grófsággá emelte Canossa birtokát.⁹ 1735. III. 3-án a Velencei Köztársaság elismeri a család elsőszülöttségi marchese (örgrófi) rangját.¹⁰ A XVIII. században a Habsburg uralom Lombardia tartomány részeként Veronát is magába foglalja. A család tekintélyét bizonyítja, hogy Carlo di Canossa (1705–1785) császári titkos tanácsos szép barokk palotát emeltet Veronában.¹¹ Mária Terézia császárné Bécsben 1768. IV. 10-én az örgrófi rangot családjá minden férfitagjára kiterjeszti.¹² Az ő Rosa di Colloredo grófnőtől származó elsőszülött fiát, az osztrák katonai szolgálatban álló Ottaviót (1740–1779) 1760-ban császári és királyi kamarássá nevezik ki,¹³ és feleségül veszi a magyar Szluha Terézia grófnőt. Házasságukból hat gyermek születik, köztük Bonifazio, a ma élő ág őse.¹⁴

A Szent anyja, ikladi gróf Szluha Terézia viszonylag újabb grófi család sarjadéka (Sárvár, 1753. I. 3.).¹⁵ 1770. VIII. 18-án Sopronban köt házasságot örgóf Canossa Ottavioval.¹⁶ Veronában laknak, férje azonban 1779-ben vadászbalesetben váratlanul meghal, és Terézia Mantovában ismét férjhez megy a mantovai nemesi származású Odoardo Zenettihez. Később ők is Veronába költöznek.¹⁷ Szluha Terézia

⁸ Geschichtsatlas. Gotha, 1904.

⁹ Libro d'Oro della Nobiltà Italiana. Roma, 1910.

¹⁰ Uo.

¹¹ Dr. Pályi Gyula (Modena) adatai.

¹² Karl Friedrich von Frank: Standeserhebungen I. Senftenegg, 1967.

¹³ Käämerers Almanach. Wien, 1902.

¹⁴ Libro d'Oro della Nobiltà Italiana XX. Roma, 1986–1989.

¹⁵ Sárvári róm. kat. plébánia anyakönyvei, MOL Mikrofilmtár. Mária Antónia Jozefa keresztzsülei gróf Batthyány József prépost (a későbbi érsek) és gróf Erdődyné gróf Batthyány Antónia voltak.

¹⁶ Soproni róm. kat. plébánia anyakönyvei, MOL Mikrofilmtár.

¹⁷ A „Canossiane” apácák (Suori v. Madri Canossiane) veronai anyaegyháza (Casa Madre) könyvtárosa Madre Gabriella Mari szóbeli információja 2010-ben.

grófnő Nyitra megyei nemesi családból származik, mely 1593. január 19-én Prágában kelt címeres nemeslevéllel Rudolf király által nemesített meg Szluha Márton, János és István testvérek személyében. Kihirdeti Nyitra vármegye 1593. április 14-én.¹⁸ A három testvér a csejtei vár urának familiárisa. A fenti János fia János 1642. október 3-án adományt kap Nádasdy Ferentől Verbón egy házra és a hozzá tartozó birtokra.

A kis birtokú család több tagja csinált karriert, elköltözve az ősi földről. Így Mátyás ügyvéd 1641-ben regéci várnagy, István, a dunántúli ágak őse az esztergomi érsek szolgálatában szerez birtokot és 1706-ban kötött házassága révén Vas megyében telepszik le, egy másik István 1770-ben Szegedre költözik, utódai közül ketten Szeged város főbírái voltak.

Szluha Ferenc, az 1642-ben adományt kapott János kisebbik fia a Nyitra megyei holicsei uradalom tisztartója Spátay Márton özvegyének, Kálmán Zsuzsának kezével Holicson házat és birtokot örököl.¹⁹ Ifjan hagyja árván két fiát, Ferencet és Györgyöt.²⁰ Az özvegy sokat fáradozik, hogy fiait taníttassa.²¹ Iskoláik elvégzése után mindkét fiú Szirmay István, a frissen katolizált nádori ítélőmester szolgálatába áll.²² Főnökükkel, az 1701-ben Rákóczi Ferencel együtt bebörtönzött Szirmayval ketten kurucok: Ferenc az érsekújvári uradalom igazgatója, főhadbiztos, György pedig Sáros megye felkelt nemességének kapitánya. A szatmári béke (1711) után is követik Szirmayt és mindketten hűségüket tesznek III. Károly császárnak és királynak. György az időközben gróffá lett Szirmay ítélőmester birtokait kormányozza,²³ majd át lép az Udvari Kamara szolgálatába és az elkobzott munkácsi uradalom igazgatója, kamarai tanácsos.²⁴ Sáros megyében szerzett jelentős birtokait, gyermeke nem lévén, halála (Eperjes, 1736. október 22.)²⁵ után unokaöccse György, a későbbi gróf örököli.²⁶

Fivére, Ferenc (*Holics, 1669) a „nagy vagyonszerző”. A trencsényi jezsuitáknál tanul,²⁷ majd a nagyszombati egyetemen jogi képzést szerez. 1707-ben feleségül veszi az ősi Komárom megyei család sarját, Konkoly Thege Júliát, László komáromi alispán leányát. A Konkoly Thege családdal nem felhőtlen a viszonya, ugyanis elzalogosított birtokaikat Ógyállán és Aba puztán nagyrészt magához váltja. 1716-ban új községet telepít, majd Bábolna puszta birtokába jut.²⁸ 1715-ben György öccsével közösen szerzik meg a barsi Iklad és Ölyved birtokát.²⁹ 1716-ban zálogba veszi a Pozsony megyei Nebojsza birtokát kastélyostól.³⁰ 1717-ben a Sáros megyei Budamért,³¹ 1720-ban a Fejér megyei Bokod községet és Csala pusztát szerzi meg.³² 1721-ben Baranya megyében kap nádori adományt.³³

¹⁸ Az eredeti armálist a Vas megyébe költöző Szluha István 1731-ben magával vitte. (Nyitra Megye Levéltára, Nemesi iratok XII. 126). 1775. október 7-én fia Antal az eredeti a Veszprémi Káptalan Levéltárában helyezte letétbe, melyet Lukcsics Pál, a káptalan levéltáraról szóló ismertetésében tévesen sorol fel az eredetiek között, mert azt Antal fia János 1791. augusztus 15-én ismét magához vette. (Az átvételi elismervény a szerző birtokában.) 1945-ben az eredeti armálist Szluha Aladár örizte, aki az oroszok elől az ezüstneművel együtt két bizalmasával elásta. A „bizalmasok” kiásták, az ezüstöt eladták, a bűnjelként számításba jövő armálist pedig megsemmisítették.

¹⁹ Nyitra Megye Levéltára, Vágsellye, Nemesi iratok XII. 768. Spátay család.

²⁰ Az 1678. évi nemesi összeírásban özvegyként szerepel. Nyitra Megye Levéltára, Vágsellye, Nemesi összeírások 1678.

²¹ Báró Szluha Ferenc 1723-ban készült, majd 1727-ben kiegészített végrendelete. Pozsony Megye Levéltára, Pozsony. Acta Szluhaiana fragmenta, fasc. 10/1.

²² Ua.

²³ Sáros Megye Levéltára, Eperjes. Megyei jegyzőkönyvek V. kötet, 597/23.

²⁴ *Lehoczky Tivadar*: Bereg vármegye története I–III. Ungvár, 1872.

²⁵ Eperjesi róm. kat. anyakönyvek. Sáros Megye Levéltára, Eperjes (Sebes).

²⁶ MOL 021 Fellebbezett táblai perek, Nr. 3166.

²⁷ A trencsényi jezsuita kollégium XVII. századi diáklísta. Jegyzet Duna-melléki Református Egyházmegye Ráday Gyűjteménye, Daróczy féle genealógiai gyűjteményében.

²⁸ MOL 018 Táblai perek, Nr. 365 és Nr. 3771.

²⁹ MOL 065 Nyitrai káptalan levéltári mutatói 1715/133.

³⁰ MOL 018 Táblai perek, Nr. 1234.

³¹ Báró Szluha Ferenc 1723-ban készült, majd 1727-ben kiegészített végrendelete. Pozsony Megye Levéltára, Pozsony. Acta Szluhaiana fragmenta, fasc. 10/1.

³² Székesfehérvár Város Levéltára, Acta politica et juridica Nr. 112/1736, Nr. 118/1737 és Protocollum Sessionale 1777.

³³ *Andretzky József*: Baranya vármegye nemesi. Pécs, 1909.

A szatmári béke után, mint tekintélyes birtokosát Komárom vármegye az 1712. évi országgyűlésre követül küldi.³⁴ Itt ismeri meg Pálffy Miklós nádort, aki ítélőmesterévé teszi meg az „ékesen szóló” Szluha Ferencet. 1719-ben Komárom vármegye alispánjává választják meg.³⁵ A vármegye követe, amikor az országgyűlésen 1722. június 30-án elmondott beszédével – volt kurucként – a középnemességet ő nyeri meg a leányági örökösödés, a „Pragmatica Sanctio” elfogadásának.³⁶ Ezzel az udvar háláját nyeri el, mely még fia számára is érezteti hatását. 1723-ban bécsi udvari kancelláriai előadó, tanácsos.³⁷ A király Laxenburgban 1724. június 13-án osztrák,³⁸ Bécsben, 1726. augusztus 25-én magyar bárói rangra emeli.³⁹ 1728. március 28-án Bécsben birtokai alapján *Ikladi* előnevet és „*Salgó és Bábolna örökös ura*” címet kap.⁴⁰ 1726-ban gróf Volkrától, a Sziléziai Kamara elnökétől megveszi a Nógrád megyei Salgó várát és uradalmát, melyre 1728. március 16-án megerősítő királyi adományt kap.⁴¹

Szluha Ferenc a jezsuita nevelés hatására igen vallásos életet él. Így költségén jelenik meg Pozsonyban 1727-ben egy, a jezsuiták által magyarra fordított vallásos mű.⁴² A ferences rendnek nagy tisztelője, végrendeletében is megemlékezik róluk és gazdagon hagyományoz számukra.⁴³ Rokonait is támogatja. A Vas megyébe költözött Szluha Istvánt utódai kihalása esetén örökösévé teszi.⁴⁴ Tovább ápolta régi, a kuruc időkől származó kapcsolatait. Gróf Károlyi Sándorral állandó levelezésben van, és rendszeresen beszámol neki az országgyűlésben és az udvarban történetekről.⁴⁵

1723-ban készült végrendeletében feleségéről gondoskodik, de szemrehányásokkal említi. Leányára „Lenorkára” hagyja Pozsony megyei nebojszai birtokát, fiára „Gyuricskóra” minden egyéb, részletesen felsorolt jószágát, köztük Ógyallán általa épített kastélyát. Gyermekeit egymás szeretetére inti, példaként említve az öccsével, Györggyel tartott testvéri jó viszonyt. Az 1727. évi második testamentumában örömmel nyilatkozik az időközben született János Nepomuk fiacskájáról.⁴⁶ 1729. május 22-én Bécsben hal meg és a dominikánusok kriptájába temetik.⁴⁷

Kikapós felesége, nagyobb gyermekei házasságkötése és legkisebb gyermekének a jezsuita rendbe való belépése után, ismét férjhez megy a nála jóval fiatalabb Nagybaráti Huszár László daliás huszár kapitányhoz.⁴⁸ Boldogsága azonban rövid életű, ugyanis 1740-ben szélütés éri, 1741-ben a pannonhalmi konvent előtt férjére hagyja minden ingó vagyonát.⁴⁹ Konkoly Thege Júlia 1752 júniusában Tagyoson halt meg,⁵⁰ második házasságából gyermek nem született. Ferenc báró kisebbik fia, János a jezsuita rend tagjaként Brazíliába megy missziósra.⁵¹ Nagyobbik fia, György (*Érsekújvár, 1716. feb-

³⁴ Komárom Megye Levéltára, Vágsellye. *Protocollum investigationis Comitatis*, 1713. 434. old.

³⁵ *Fényes Elek*: Komárom vármegye leírása. Pest, 1848.

³⁶ A Pragmatica Sanctio és ebben Szluha Ferenc szereplésének nagy irodalma van. *Szalay László*: Adalékok az 1723. évi 1-3 törvénycikk keletkezéséhez. Budapesti Szemle. Pest, 1864.; *Csenkey István*: A magyar trónöröklési jog. Bp., 1917.; *Kosáry Domokos*: Bevezetés a magyar történelembe. Bp., 1980., stb.

³⁷ *Lehotzky András*: *Stemmatographia nobilium familiarum regni Hungariae*. Pozsony, 1796/98.

³⁸ *Karl Friedrich von Frank*: *Standeserhebungen V. Sentfenege*, 1974.

³⁹ Királyi Könyvek (Libri Regii) XXXV. 439. Az eredeti oklevél gróf Teleki Andor gyűjteményében a MOL-ban található.

⁴⁰ Királyi Könyvek (Libri Regii) XXXV. 444., XXXVI. 91.

⁴¹ Pozsony Megye Levéltára, Acta Szluhaiana fragmenta, fasc 10/2.

⁴² A halhatatlan szenvedő Istennek szentséges históriája. Pozsony, 1727. Eredeti példány a szerző birtokában.

⁴³ Báró Szluha Ferenc 1723-ban készült, majd 1727-ben kiegészített végrendelete. Pozsony Megye Levéltára, Pozsony. Acta Szluhaiana fragmenta, fasc 10/1.

⁴⁴ *Komáromy András*: Szluha család. Nagy Iván Családtörténeti Értesítő, 1899.

⁴⁵ MOL P398 Károlyi család főti levéltára, Missiles 159. cs. Nr 71433-66.

⁴⁶ Báró Szluha Ferenc 1723-ban készült, majd 1727-ben kiegészített végrendelete. Pozsony Megye Levéltára, Pozsony. Acta Szluhaiana fragmenta, fasc 10/1.

⁴⁷ A bécsi Szt. István dóm (Dom- und Metropolitan Pfarramt, St Stephan) 1729. évi halotti anyakönyvének 109. oldaláról 1995. október 31-én készült kivonat, valamint a Magyar Történelmi Tár c. folyóirat VI. évfolyamának 98. oldala.

⁴⁸ Nagybaráti Huszár László 1711. december 7-én született Komáromban Huszár László és Sinka Borbála fiaként. Családjá 1582. október 27-én Pozsonyban kapott címeres nemeslevelet. Huszár László megözvegyülve 1754-ben már Pázmándy Teréz férje volt. Komáromi róm. kat. plébánia anyakönyvei, MOL Mikrofilmtár és MOL 018. Táblai perek, Nr. 4242

⁴⁹ MOL 018 Táblai perek, Nr. 4242 és 0112 Dunántúli ker. táblai perek, Nr. 435.

⁵⁰ MOL 018 Táblai perek, Nr. 4160.

⁵¹ Brazíliai missziós tevékenységéről küldött latin nyelvű beszámoló leveleit magyar fordításban Szluha Miklós adta ki Rochester Hillsben (USA)

ruár 9.)⁵² örököse a gyallai, bábolnai és salgói uradalmaknak. Érsekújváron, majd a nagyszombati egyetemen tanul, majd a Királyi Táblánál és több vármegye törvényszékén gyakornok.⁵³ Még nincs 20 éves, amikor, 1735. november 30-án Győrben feleségül veszi báró Liebenberg Károly altábornagy Jozefa (*Győr, 1714. július 27.) leányát,⁵⁴ aki hamarosan meghal.⁵⁵ Atyja érdemei rá is sugározzák az udvar kegyét. 1736-ban meghal György nagybátyja, és annak sárosi uradalmát is ő örökli.⁵⁶ Keblét nagy ambíciók fűtik. Az osztrák örökösödési háború hozza meg számára a nagy lehetőséget. 1741-ben a Komárom vármegye felkelt nemességének ezredesévé választják, majd a dunántúli vármegyék parancsnokaként ő vezeti a sereget csehországi táborba.⁵⁷ 1742-ben 3 huszár-századot állít fel saját költségén, mire Mária Terézia királynő Bécsben 1743. április 13-án báró Szluha Györgynek érdemeire, valamint atyja érdemeire való tekintettel grófi rangot adományoz.⁵⁸ 1744 júliusában a 6. „Károlyi” huszárezred parancsnokává és reguláris ezredessé nevezik ki.⁵⁹ Ezredével részt vesz a belgiumi hadjáratban.⁶⁰ A dicsőséget hozó katonai pályát tábornokként fejezi be.⁶¹

Első felsége halála után 1747 októberében nőül veszi gróf Sinzendorf Rozália Filipinát (Pögstall, 1719. október 12. – Sopron 1782. december 23.),⁶² Joachim, örökös birodalmi főkinctárnok és gróf Draskovics Rozália leányát. Ezzel a házassággal a köznemesi születésű, frissensült gróftól a történelmi arisztokrácia soraiba fogadja. Anyósának nagyanyja ráadásul a kivégzett gróf Nádasdy Ferenc országbíró leánya, gróf Draskovics Miklós országbíró felesége, gróf Nádasdy Krisztina volt.⁶³ Így felesége is örököse az elkobzott Nádasdy javaknak, köztük a sárvári, ún. alsóvidéki uradalomnak.⁶⁴ Ennek megvételéhez azonban át kell vállalniuk a Kamarának a birtokot terhelő 115 000 forint követelését. 1747 decemberében az atyjától örökölt Salgó uradalmát 70 000 forintért Jeszeniczei Jankovich Miklós kamarai tanácsosnak,⁶⁵ majd 1748 augusztusában gyallai uradalmát 58 000 forintért báró Babocsay Ignác sógorának adja el.⁶⁶ Fentiek elégséges anyagi alapot adnak Sárvár vára és az ahhoz tartozó uradalom 65 000 forintért történő megvételéhez.⁶⁷ 1749 áprilisában 90 000 forintért eladja Bábolna pusztát gróf Szapáry Józsefnek.⁶⁸ Ezzel az utolsó atyai örökségét is eladta. Otthona Sárvár vára, de Bécsben az Alte-Fischmarkton is van háza.⁶⁹ Célja a sárvári uradalom fejlesztése, ezért Egervölgy pusztát német telepekkel telepíti be.⁷⁰ Az előkelő élet azonban drága, ezért 1758 novemberében feleségével együtt 300 000 forintért eladják a sárvári uradalmat Inkey Boldizsárnak,⁷¹ aki a vételár egy részével (140 000

⁵² Érsekújvári róm. kat. plébánia anyakönyvei. Nyitra Megye Levéltára, Vágsellye.

⁵³ MOL P398 Károlyi család fői levéltára, Missiles 159. csomó Nr 71442.

⁵⁴ Győr-belvárosi róm. kat. plébánia anyakönyvei, MOL mikrofilmtár.

⁵⁵ Báró Szluha Ferenc 1723-ban készült, majd 1727-ben kiegészített végrendelete. Pozsony Megye Levéltára, Pozsony. Acta Szluhaiana fragmnetta, fasc 10/1.

⁵⁶ MOL 021 Fellebbezett táblai perek, Nr. 3166.

⁵⁷ MOL 021 Fellebbezett táblai perek, Nr. 3166.

⁵⁸ Királyi Könyvek (Libri Regii) XXXIX. 452. Az eredeti oklevél gróf Teleki Andor gyűjteményében, a MOL-ban található.

⁵⁹ MOL P398 Károlyi család fői levéltára, Missiles 159. csomó Nr. 71452.

⁶⁰ MOL P398 Károlyi család fői levéltára, Missiles 159. csomó Nr. 71453-66.

⁶¹ Tábornoki egyenruhás festménye a Ludovika Akadémia parancsnoki folyosóján függött Mária Terézia tábornokai között, hol Szluha Márton 1942-ben huszárhadnaggyá avatásakor látta. Legújabbban állítólag Kijevben bukkant fel.

⁶² Soproni róm. kat. plébánia anyakönyvei, MOL Mikrofilmtár.

⁶³ Siebmachers Wappenbücher: Der Niederösterreichischer Adel IV.

⁶⁴ A birtokokat Nádasdy nótája után veje gróf Draskovics Miklós váltja magához a fiscus 100 000 forintos megterhelése mellett. Tőle fia Ádám tábornok, attól Ádám fia Lipót, majd 1731-ben Rozália leánya gróf Sinzendorfné örökli, ki 1747-ben Rozália leányának gróf Szluha Györgynek engedi át. MOL P108 Esterházy hercegi levéltár. Rep 19. sárvári uradalom fasc 5., *Farkas Sándor*: Csepreg mezőváros története. Bp., 1887.

⁶⁵ MOL 018 Táblai perek, Nr. 4150, 6937.

⁶⁶ MOL 018 Táblai perek, Nr. 4160 és 6937.

⁶⁷ MOL 018 Táblai perek, Nr. 4933.

⁶⁸ Uo.

⁶⁹ Gróf Szluha György 1769. március 4-én Bécsben ajánló bizonyítványt állít ki Szluha János úkapám számára Bécsben nála történt nevelkedéséről. *Komáromy András*: Szluha család. Nagy Iván Családtörténeti Értesítő, 1899.

⁷⁰ *Hajba Sándor*: Egervölgy telepítése 1756-ban. Vas megyei adattár, 1997.

⁷¹ MOL 018 Táblai perek, Nr. 5629.

forint) adós marad.⁷² Ezután az alsóvidéki uradalomból megmaradt Csepregen lagnak, ahol a régi kúria helyén kastélyt épített.⁷³ 1761-ben titkos tanácsossá nevezik ki.⁷⁴ György 1774. szeptember 16-án halt meg csepregi kastélyában.⁷⁵ Özvegye 1775. május 21-én eladja az adóssággal erősen megterhelt csepregi birtokot Daruvári gróf Jankovich Antalnak.⁷⁶

Gyermekeik előkelő körökben, nem magyarokkal kötnek házasságot. A szent édesanyja, Mária Terézia feleségül ment ögróf Canossa Octavio kamarához. Húgái, Mária Antónia a hazánkban szolgáló gróf Trautmannsdorff Kristóf kamarás, Steyerország örökös főudvarmesterének, Mária Rozália pedig a Lotharingiai Ferenc kíséretében hazákba települt, „honfűságot” (indigenátus) szerzett Blainville Kristóf tábornoknak lett a felesége. Fiai közül Vencel 1781-ben Sopronban halt meg kürázir kadétként nőtlenül, Alajos ága pedig unokájában, Aladár grófban 1890-ben halt ki.

E családi történet jól tükrözi a céljait kitűnően megvalósító Habsburg uralkodóház törekvéseit. A Szent személyében a volt kuruc magyar nemes és ugyancsak magyar rebellis vért hordozó stájer grófnő vére keveredik egy ősi toszkán család vérével. Ezzel egy, a dinasztiahoz hű „globalizált” birodalmi vezetőreteg kialakítását házasságok útján érik el. Ahogy a szállóige mondja: „Bella gerant alii, Tu felix Austria nube!” (Háborúzzanak mások, Te boldog Ausztria házasodj.)

Szluha Márton

Délibábos helységnev-magyarázatok

1864-ben Pesty Frigyes akadémikus mozgalmat indított a „haza helyneveinek összegyűjtésére”. Ebben részt vett Bereg, Szabolcs, Szatmár és Ugocsa megye is. Alig volt olyan helység, amely ne irt volna több-kevesebb anyagot a külterületi nevekről. Hét kérdőpont is volt, a hatodik így hangzott: „*Mit lehet tudni a helység nevének eredetéről?*” Többnyire nem tudtak felelni, de sokszor meglepően jó válaszokat adtak. Most azonban nem ezekkel akarok foglalkozni, hanem azokkal, amikor is az ott élők próbálták megmagyarázni a helységnevet.

Ezek egyik része népi magyarázat, a számukra ismeretlen névbe értelmet vittek és ennek megfelelő történelmi időkbe helyezték őket. Így pl. a honfoglalás korára tették Ugornya, (Vásáros-)Namény és (Nyír-)Mada alapítását. Amikor a magyarok a Tiszához értek, így biztatták egymást az átkelésre: „*Ugorj, na!*” Átérve pedig így: „*Na, menj tovább!*” Esteledett már, s megfelelő pihenőhelyet kerestek: „*Ma oda!*” Ugyancsak erre az időre teszik Matoles alapítását: a honfoglalók nagy lakomát rendeztek itt, s mikor az ivásra került a sor, ezt mondogatták: „*Ma tölts!*” A tanyagó monda már későbbi és kevésbé ünnepélyes: két atyafi borozgatott a Tunyog és Matoles között levő kocsmában. Jócskán felöntöttek a garatra, s az egyikük a szabadban keresett enyhülést. A kocsmáros megkérdezte az ott maradtakat, hogy hol van a társa. „*Tül nyög*” – volt a válasz, majd bort kért. A kocsmáros azt felelte, hogy majd holnap ad. „*De nekem ma tölts*” – erősködött az atyafi. Zsarolyánról azt tartották, hogy egy helybeli szépségről nevezték el a falut: *Rózsa lány*, ebből lett az idők folyamán Zsarolyán. A két Ar a Tisza mellett fekszik: Kisarban *kis ár* volt, Nagyarban pedig *nagy ár*.

Encsencs nevét így magyarázták: „Encsencs ebből a magyar szóból eredhetett *incs-incs* [értsd: ints-ints M. L.]. Mivel itt tiszta erdőség lévén a nyílt téren lakó emberek vagy lakosok ide menekültek, vagy egymást ide rejtezésre integettek, – s innen származhatott előbb az *incs-incs* név, mely később *encs-encs*-változott.” Piricse nevét pedig így: „Lehet, hogy e hajdan tiszta erdőségből álló vidéken valami tolvajbanda üttötte fel tanyáját, mely magát itt állandósítván, minthogy régen az ily fajta embereket puruttya vagy *pirittyének* nevezték, a *pirittyé* név rajta maradt – s lett a pirittyéből *piricse*.” A határon túli Bereg megyei Bányú községben több patak is folyt régen. Árvizes időkben a magasabb helyek szigetként emelkedtek ki a vízből. S az egyik szigetről a másakra *Bátya! Bátya!* kiáltással csónakáztak át

⁷² MOL 0112 Kőszegi ker. táblai perek, Nr. 542.

⁷³ *Virág Zsolt*: Kastélylexikon 5. k. Vas megye. Bp., 2002.

⁷⁴ A Helytartótanács 1761. november 25-én kelt Sáros vármegyének küldött értesítése. Sáros megye levéltára, Eperjes (Sebes), Közigazgatási iratok 1761/25.

⁷⁵ Bükí római kat. anyakönyvek, MOL Mikrofilmtár.

⁷⁶ MOL 018 Táblai perek, Nr. 5558.